

Koniunktura gospodarcza i handel zagraniczny - Rozdział podręcznika „Wolna przedsiębiorczość”

Autor: **Mateusz Machaj**

Poniżej przedstawiamy wersję roboczą rozdziału podręcznika do przedsiębiorczości, opracowywanego w ramach projektu „Wolna przedsiębiorczość”. Tekst zostanie poddany skrupulatnemu opracowaniu redakcyjno-korektorskiemu, dlatego na obecnym etapie prosimy przede wszystkim o uwagi merytoryczne, dotyczące między innymi klarowności wyводу, poprawności rozumowania, łatwości języka czy trafności przykładów etc.

#koniunktura #cykl koniunkturalny #wymiana międzynarodowa #eksport #import
#wahania walut

W tym rozdziale nauczysz się:

- Czym jest zjawisko cyklu koniunkturalnego
- Jak klasyfikuje się fazy cyklu
- Jaki związek z cyklem koniunkturalnym ma wymiana międzynarodowa
- Co to jest import, eksport
- Jak import oraz eksport zależą od kursu walutowego

Jednym z podstawowych terminów ekonomicznych jest koniunktura. Jest to często stosowany termin specjalistyczny, który oznacza całokształt wszelkich czynników i okoliczności gospodarczych decydujących o sytuacji ekonomicznej w danym kraju. Gdy mówimy o dobrej (lub złej) koniunkturze, to mamy na myśli pozytywną (lub negatywną) sytuację w sferze, którą omawiamy. Stąd możemy mówić na przykład o koniunkturze na giełdzie, czy koniunkturze w sektorze eksportowym, dobrej koniunkturze w budownictwie etc.

Z pojęciem tym wiąże się inne powszechne w ekonomii określenie: cykl koniunkturalny. Cechą charakterystyczną wielu gospodarek rynkowych jest nieregularność wzrostu. Czasami wzrost gospodarczy przebiega w nich szybciej, czasami wolniej, w innych wypadkach bywał zatrzymywany, albo nawet ujemny. W literaturze przyjęto to zjawisko nazywać cyklicznością gospodarki, chociaż tak

naprawdę nie jest to określenie do końca trafione, gdyż słowo cykl oznacza zazwyczaj powtarzalność w charakterze i długości trwania (np. cykl pór roku zawsze ma tę samą długość). Tymczasem wahania gospodarcze zazwyczaj charakteryzują się każdorazowo odmiennymi cechami, a przede wszystkim nie występują dokładnie w tych samych odstępach czasowych.

Zjawisko cyklu koniunkturalnego jest dzielone na rozmaite fazy. Nie zawsze są to podziały ścisłe i powszechne, bowiem każdy autor określa te terminy w do pewnego stopnia subiektywny sposób. Z pewnością cykl należy podzielić na minimum dwie fazy: fazę gwałtownego wzrostu („boomu” gospodarczego) oraz fazę zastoju lub recesji (gospodarczego kryzysu, które np. w statystyce gospodarczej bywa definiowane jako spadek PKB przez dwa kolejne kwartały). W fazie wzrostowej mamy zazwyczaj do czynienia ze wzrostem wielu wskaźników ekonomicznych uważanych za pozytywne: np. ożywienie w budownictwie, wzrost płac, wzrost zatrudnienia, wzrost produkcji (choć w rzeczywistości może to być zjawisko stymulowane sztucznie). Natomiast w fazie recesyjnej następuje odwrócenie tego zjawiska, wiele firm przeżywa trudną sytuację, zmniejsza produkcję, redukuje zatrudnienie. Te dwie fazy można również dzielić następnie na kolejne mniejsze fazy (np. jako inną fazę można potraktować moment schyłkowy wzrostu, gdy faza boomu dobiega do końca, albo jako inną fazę można potraktować końcówkę recesji, gdy dochodzi do ożywienia). Wskaźniki zazwyczaj rosnące przy boomie to: zatrudnienie (spada bezrobocie), produkcja przemysłowa, PKB, inflacja, średnie płace. Natomiast przy recesji może następować ich zmniejszanie się, albo zauważalne wyhamowanie, choć nie jest to tak naprawdę regułą.

Istotna jest próba odpowiedzi na pytanie o to, co jest przyczyną cykliczności gospodarki rynkowej. Jako że jest to podstawowe zjawisko w analizie makroekonomicznej, to zajmują się nim ekonomiści wielu różnych szkół. W związku z tym w literaturze dostaniemy wiele różnych odpowiedzi sugerujących, co powoduje cykle w gospodarce rynkowej. Istnieje jednak najbardziej powszechna grupa ekonomistów, którzy wyjaśniają zjawisko cykliczności: ekonomiści analizujący politykę pieniężną oraz sektor bankowy. Gdy zaczniemy analizować gospodarczą cykliczność i nieregularność wzrostu, to dostrzeżemy, że zjawisko to jest bardzo silnie powiązane z procesem kredytowania przedsiębiorstw i konsumentów. A zatem jest mocno związane z tym, jak działa system pieniężny i system kredytowy w gospodarce. To dlatego najbardziej powszechne i do dziś rozkwitające nurty w makroekonomii dotyczą

pieniężnych hipotez o przyczynowości nieregularnego wzrostu. Stąd najwięcej makroekonomistów bada wpływ banku centralnego i sektora bankowego ogółem na to, co dzieje się w gospodarce i jak może to przyczyniać się powstawania cykli koniunkturalnych (i np. związanych z wahaniami na giełdzie). Dlatego dosyć rzadko traktuje się cykl koniunkturalny jako coś nieuniknionego, na co nie mamy żadnego wpływu (tak jak nie mamy wpływu na obrót planet – przynajmniej póki co). Makroekonomiści raczej wskazują, że prowadzona polityka pieniężna i bankowa mogą mieć ogromny wpływ na występowanie cykliczności. Z pewnością się do niej przyczyniają, albo, jak wskazują niektórzy, mogą ją nawet powodować.

Koniunktura gospodarcza w wielu gospodarkach zależy również od sytuacji na rynku międzynarodowym. Im bardziej gospodarka jest otwarta na świat, tym w większym stopniu będzie zależna od tego, co dzieje się poza granicami. I nawet jeśli nie będzie dochodzić do gospodarczego zastoju w kraju, to wpływ kryzysu w innych miejscach świata nie pozostanie bez wpływu także i na ten kraj. Szczególnie tutaj szerokie zastosowanie ma nadużywany w ekonomii slogan, że „gospodarka to naczynia połączone”. Pasuje zwłaszcza do krajów, które bardzo mocno są uzależnione od eksportu i importu. Eksport oznacza sprzedaż dóbr i usług za granicę. Import przeciwnie, oznacza kupowanie dóbr i usług z zagranicy.

Jednym z czynników wpływających na kierunek zmian eksportu i importu jest kurs walutowy. Przyjęło się mówić, że w niezmiennych pozostałych warunkach im słabsza krajowa waluta, tym wartość eksportu powinna być wyższa. Coś w tym rozumowaniu rzeczywiście jest. Załóżmy, że eksportujemy do Niemiec opakowania cukierków w cenie jednego euro. Jeśli euro kosztuje 4 złote, to na każdej paczce zarabiamy 4 złote. Jeśli złoty się osłabi i euro będzie kosztować np. 5 złotych, to na każdej paczce zarobimy o złotówkę więcej. W podobny sposób moglibyśmy rozumować w przypadku importu. Im złoty jest mocniejszy, tym więcej możemy kupić dóbr z zagranicy. Przykładowo, jeśli baryłka ropy kosztuje 40 dolarów, to przy kursie 4 złote za dolara, kupujemy ją za 160 złotych. Jeśli dolar gwałtownie osłabnie do kursu 2 złote za dolara, to, jak łatwo wyliczyć, baryłkę kupimy aż dwa razy taniej, bo za 80 złotych. Stąd przyjęło się podkreślać, że mocniejsza waluta sprzyja importowi, a słabsza eksportowi. Choć w praktyce, jak zobaczymy, taka zależność nie jest jednoznaczna.

Wahania kursu walutowego zawierają również w sobie pewien czynnik stabilizujący zagraniczne przepływy. Powiedzmy, że nagle w Polsce konsumenci decydują się na większe zakupy importowanych dóbr, na przykład samochodów.

Następnie ich sprzedawcy z zagranicy mogą zrealizować zyski i decydują się sprzedać zarobione złote i kupić na rynku euro. W dalszej kolejności powiedzmy, że transferują te euro za granicę, co powoduje zmniejszenie się podaży waluty zagranicznej na rynku i wzrost jej kursu. W efekcie złoty staje się słabszy, co zniechęca do importu i zachęca bardziej do eksportu. W ten sposób zmienny kurs walutowy reaguje na zmiany w międzynarodowych przepływach. Każdy zwiększony import w takim schemacie oznacza po pewnym czasie zwiększenie eksportu. Aczkolwiek opiera się to na założeniu, że po sprzedaży jakiejś ilości dóbr importowanych, musiałby nastąpić odpływ dewiz z kraju. Tymczasem tak wcale być nie musi. Jeśli do kraju systematycznie napływa kapitał zagraniczny (i np. prowadzi do inwestycji bezpośrednich), to umacnia to krajową walutę i pozwala utrzymywać systematycznie import o wartości wyższej niż eksport. Jest to rzecz charakterystyczna dla krajów rozwijających się i importujących kapitał, w tym dla Polski, gdzie ciągły napływ środków z zagranicy utrzymuje na tyle silnego złotego, że wartość importu jest z reguły większa niż eksportu. Nie oznacza to żadnej nieuniknionej niestabilności, lecz kraj rozwijający się, do którego napływa kapitał.

Warto pamiętać, że w praktyce kurs walutowy jest tylko ceną, która równoważy inne dużo bardziej istotne czynniki niż tylko same wzajemne ceny za waluty. Nie ma na przykład przeszkód, żeby kraj, który ma mocną walutę, zbudował bardzo silny sektor eksportowy. Doskonałym tego przykładem są Szwajcaria, Japonia i Niemcy, słynące z najsilniejszych walut w dwudziestym i dwudziestym pierwszym wieku (frank szwajcarski, jen japoński i marka niemiecka, a teraz euro to bardzo silne waluty na tle pozostałych). Dobrym przykładem może ponownie być sama Polska, w której od lat dziewięćdziesiątych XX wieku rozwija się dynamicznie eksport wielu towarów i usług. Do momentu światowego kryzysu 2008 roku odbywało się to przy jednoczesnym umacnianiu krajowej waluty.

Jak zatem to tłumaczyć? Jeśli chodzi o kondycję krajowej waluty, to rozwój sektora eksportowego zależy w długim okresie przede wszystkim od jej stabilności i przewidywalności. Nawet jeśli waluta krajowa ciągle się umacnia, to pod warunkiem, że jest to stabilne umacnianie, nie ma przeszkód dla eksporterów, aby się do tego procesu dostosować (eksporterzy mogą zresztą zabezpieczać się przed ryzykiem kursowym za pomocą rozmaitych narzędzi). Poza stabilnością dla eksporterów istotna jest możliwość swobodnej działalności gospodarczej i możliwości pozyskiwania kapitału od różnych podmiotów. Wtedy otwarta jest dla nich droga do poszukiwania zarówno

źródeł finansowania jak i potencjalnych rynków zbytu.

Ramka: Najśłynniejszym i największym kryzysem gospodarczym w historii gospodarki rynkowej pozostaje Wielki Kryzys z okresu lat 1929-1933, a w zasadzie do 1945. Rok 1933 był okresem największej zapaści, ale gospodarka podnosiła się jeszcze długo przez kolejne lata, by dopiero po drugiej wojnie światowej powrócić na ścieżkę trwałego wzrostu. Jako jeden z głównych czynników powodujących głębię wielkiego kryzysu wymienia się w literaturze między innymi błędną politykę pieniężną amerykańskiego banku centralnego.

Rysunek: Schemat cyklu koniunkturalnego.

Zadania:

- Wyjaśnij pojęcia koniunktury oraz cyklu koniunkturalnego.
- Scharakteryzuj zjawiska recesji i dobrej koniunktury w gospodarce.
- Dlaczego koniunktura w jednym kraju może mieć wpływ na koniunkturę innego kraju?
- W jaki sposób kurs walutowy może zachęcać do większego importu lub eksportu?
- Wyjaśnij, w jaki sposób kraj z mocną walutą może zbudować silny sektor eksportowy